

JEOLOJİ MÜHENDİSİ MÜKERREM TÜRKÜNAL VE DEV AMMONİT

Deniz TÜRKÜNAL ve Gül TÜRKÜNAL
LOUARİS

Yaklaşık bir yıl önce aramızdan ayrılan bilim insanı Mükerrerem Türkünal, bizlere Ankara yakınlarında bulduğu ve 1968 yılından beri Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü Tabiat Tarihi Müzesinde sergilenmekte olan paleozoik döneme ait, Türkiye’de bulunmuş en büyük ölçekli dev ammonit fosilini bırakmıştır.

Paleontolog Mükerrerem Türkünal, Kapalıçarşıda tüccarlık yapan bir baba ile Bulgar göçmeni bir aileden gelen ev hanımı annenin çocuğu olarak İstanbul Fatih’te doğmuştur.

Sırasıyla Aksaray 45. İlkokulu, Çapa Kız Ortaokulu ve İstanbul Cumhuriyet Lisesini bitirmiştir. 1949 yılında, genç Cumhuriyetin sayılı aydın kızlarından biri olarak, İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Biyoloji, Zooloji ve Jeoloji üçlü lisans bölümünden mezun olmuştur. Mezun olur olmaz, İstanbul Erkek Lisesinde kısa süreli yardımcı öğretmenlik, daha sonra da Amasya’da bir öğretim yılı boyunca lise öğretmenliği yapmıştır.

30 Ağustos 1950 tarihinde Ankara Maden Tetkik Arama Enstitüsünde Makro Paleontolog

olarak çalışmaya başlamıştır. Her zaman paleontolojinin sabırla çalışmak olduğunu çok iyi bilmiş ve bunu çok başarılı şekilde uygulamış olan Mükerrerem Türkünal, 1950 yılından müze kuruluş çalışmaları başlayana dek, paleontoloji konusunda muhtelif zamanlarda arazi çalışmaları yapmıştır (Foto 1). Özellikle Jurasik Ammonitler konusu üzerine uzun yıllar yaptığı çalışmalar neticesinde, bu konuda çeşitli makaleler yayınlamıştır.

1951 yılında Maden Tetkik Arama Enstitüsü’nden meslektaşı olan İsviçre mezunu Doç. Dr. Süleyman Türkünal ile evlenmiştir.

1953 yılında bir arazi çalışmasında Ankara’nın 13 kilometre uzağındaki Bağlum/ Köserelik köyünde paleozoik döneme ait (Paleozoik dönemde Ankara ve çevresi okyanus ile kaplıydı) dev ammonit fosili bulmuştur. Bilimsel adı *Lytoceras* olan ammonit, yaklaşık 200 milyon yıl önce bu bölgede yaşamış olup, 63,6 cm çapında 87,5 cm boyundadır. Jurasik döneminin en karakteristik fosili olan *Lytoceras*’a günümüzde tortul kayalarda rastlanmaktadır. Neo-Tetis okyanusunda yaşamış *Lytoceras* ammoniti Türkiye’de şimdiye dek bulunmuş en büyük örnek olma özelliğindedir. Bu dev fosil bulunuşundan ancak 15 yıl sonra, 1968’de MTA Tabiat Tarihi Müzesi’nin kuruluşu ile sergilenebilmiştir.

Mükerrerem Türkünal’ın bulduğu dev ammonit günümüzde, MTA içinde bulunan Tabiat Tarihi

Müzesinde sergilenmektedir. Bulduğu dev ammonit, hala paleontologlar tarafından önemli bir kaynak olarak gösterilmektedir.

Mükerrem Türkünal 1965 yılında, çağdaş müzecilik çalışmalarını yakından incelemek üzere çalıştığı kurum tarafından ve Fransız Hükümetinin davetlisi olarak, 4 aylığına

Paris'teki Tabiat Tarihi Müzesinde (Museum d'Histoire Naturelle) görevlendirilmiştir.

1966 yılından itibaren MTA bünyesinde kurulması planlanan Türkiye'nin ilk Tabiat Tarihi Müzesinde, Müze İcra Kurulu üyesi olarak çalışmalarına devam etmiş ve Müze 07 Şubat 1968 yılında açılmıştır.

7 Şubat 1968 MTA müze açılışı, protokolde dönemin Başbakanı S.Demirel ve Kuvvet Komutanları - arka planda Mükerrem Türkünal.

1960'lı yıllarda Türkiye'de faaliyet göstermeye başlayan o zamanın faal derneklerinden olan Uluslararası Zonta İş ve Meslek Kadınları Derneği, Türk Amerikan

Kadın Kolları Derneği gibi muhtelif derneklerin düzenlediği konferanslara katılmış, bu dernek üyelerine Tabiat Tarihi Müzesini tanıtmış ve Müzeyi ziyaret etmelerini sağlamıştır.

Dönemin Zonta Başkanına dev ammonit ile ilgili bilgi verirken, 1969

Amerikan Kadın Kolu Derneği üyelerine Müzeyi gezdirirken- 1968

Mükerrem Türkünel, MTA'daki çalışmalarına paralel olarak 1970-1973 yılları arasında lise son sınıflara, Ankara Deneme Lisesi'nin daveti üzerine haftada bir, jeoloji dersleri de vermiştir.

Haziran 1975'de konuşmacı olarak katıldığı bir konferansta.

Uzun yıllar MTA'da Paleontoloji Servisindeki çalışmaları ve çıkartmış olduğu sayısız yerli ve yabancı yayınlar göz önüne alınmış, bu arada kendisi Ankara Fen Fakültesi Jeoloji bölümünden ek dersler de almış ve 1970 li yılların başında, dönemin hükümeti tarafından kendisine Mühendis ünvanı verilmiştir.

1978 yılında, MTA tarafından ilk kez düzenlenen yardım kermesinde, satışı yapılacak malzemeleri kendisi kermes alanına taşımış ve onların satışını yaparak bizzat aktif rol alarak, kermese destek olmuştur. Bu yardımsever yapısı ölünceye kadar devam etmiştir.

TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası kurucu üyesi eşi Süleyman Türkünel gibi kendisi de Jeoloji Mühendisleri Odası üyesiydi. Paleontoloji bilimine gönül vermiş iki çocuk annesi bu bilim insanı 1982 yılında MTA'dan emekli olmuştur.

1997 yılında Türkiye Jeoloji Mühendisleri Odası tarafından kendisine Jeoloji Mesleğine 40 yıl emek ödülü verilmiştir. 2007 yılında ise yine Jeoloji Mühendisleri Odası tarafından kendisine Altın Çekiç Hizmet ve Emek Ödülü verilmiştir.

Bütün hayatını eşine, ailesine, işine ve mesleğine adanmış naif, ince, öncü kısaca

farklı biriydi. Ailesine ve yakın çevresine özgürleşmeyi, direnmeyi, güvenmeyi ve sevmeyi öğreten bir anneydi. Yardıma muhtaç kişilere ve özellikle kadınlara nasihat ve yol göstermesiyle bir anlamda tek başına sivil toplum örgütü işlevi yapmış, onlara iş olanakları sağlayarak topluma kazandırmış, bu kişilerin kendilerine güvenen ve çalışan bireyler olmalarını sağlamıştır.

Gençliğinden itibaren ve özellikle emekli olduktan sonra gastronomi konusunda bitmez tükenmez merakı, paleontolojiden gelen sabrı ve titizliği neticesinde, iyi bir aşçı olduğu bilhassa Cenevre Üniversitesinden Türkiye'ye gelen Profösör meslektaşları arasında nam salmıştır. Yakın çevresinin ismini kısaltarak Mükü diye hitap ettiği Mükerrerem Türküenal, meslek hayatı dışında evde zevkle uğraştığı biçki, dikiş, örgü

gibi maharet gerektiren hobilere de sahipti. 80 yaşından sonra doktorunun tavsiyesi üzerine pilatese başlamış yine o yaşlarında dizüstü bilgisayarından internette surf yapıp arkadaşlarına e-postalar yollayarak, her daim çağdaşlığını bizlere sergiliyordu. Güzel yaşama sanatını başarmış biri olarak, okumaya çok düşküdü, ancak son zamanlarda gözleri ona ihanet ediyordu, bu nedenlerle hayat kalitesinin düşmesinden şikayetçiydi.

Ölümünden bir yıl önce, İstanbul Üniversitesi Bilim Tarihi Bölümünde birinci sınıf öğrencilerine Cumhuriyet'in aydın bilim kadınları arasında okutulduğunu öğrenmesi, onu hem çok sevindirmiş, hem de çok onurlandırmıştı.

İstanbul Üniversitesinden sonra MTA gibi uygulayıcı bir kurumda yıllarca başarıyla görev yapmış ve arazi çalışmalarıyla ülkemize dev ammonit kazandırarak dünya paleontoloji literatürüne geçmiş olan bilim insanımız Mükerrerem Türküenal'ı, 09 Şubat 2018 tarihinde Ankara'daki evinden sonsuzluğa uğurladık.

Onun ardından bizler onu, bize bıraktığı sevgiyle özleyor ve o özlemlerle seviyoruz.

Yayınlarından bazıları :

Türküenal, M. Türkiye'de Ammonit Faunası İhtiva Eden Lokaliteler Hakkında Not — Kısım I : Ankara Bölgesi. Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü, Ankara

Türküenal, M. 1957. Yakacık Köserelik Bölgelerindeki Jurasik Fosilleri Hakkında. Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü, Ankara

Türküenal, M.1980. Türkiye' nin Dev Ammonitleri ve Yaşama Ortamları -Yer Yuvarı İnsan Dergisi.

Explorers Journal- Volume 59 Number 1 – March 1981. Giant Ammonites found in Turkey by Türküenal, M.

Kaynak olarak alınanlar :

Paleozoik ve mesozoikte kalan omurgasızlar – Ammonitler Aralık 1995

Jeolojik Miras ve Doğa tarihi müzeleri - Aralık 2008

NTV Bilim Ekim 2010 sayı 20

Ammonitlere ne oldu? - Doç.Dr. Yeşim
İslamoğlu

Türkiye'de Paleontoloji'nin gelişmesinde
İstanbul Üniversitesi'nin etkinliği- Prof.Dr.
Engin Meriç 2012